

Základní škola a mateřská škola Pardubice, A. Krause 2344

**MINIMÁLNÍ PROGRAM PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ
PRO ŠKOLNÍ ROK 2019/ 2020**

Obsah:

I. Východiska.....	3
II. Charakteristika školy.....	3
III. Aktuální stav.....	4
IV. Školní preventivní strategie.....	5
V. Cíle.....	5
VI. Preventivní tým.....	6
VII. Spolupráce s rodiči.....	6
VIII. Poradenství.....	7
IX. Doporučené postupy v konkrétních situacích.....	9
X. Program proti šikaně.....	12
XI. Problematika PAS.....	18
XII. Aktivity – časový harmonogram, garant.....	19
XIII. Kontakty.....	21

I. Východiska

- **Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění**
- Vyhláška 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, v platném znění
- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb, v platném znění
- Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, v platném znění
- Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, v platném znění
- Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, v platném znění
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j.: 21291/2010-28
- Metodický pokyn MŠMT ČR č. j.: 22 294/2013-1 řešení šikanování ve školách a školských zařízeních
- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č. j. MSMT-21149/2016)
- Metodický pokyn MŠMT ČR č. j.: 10194/2002-14 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví
- Informace o spolupráci předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané č. j.: 25884/2003-24
- Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance č. j.: 14 423/99-22
- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027
- Zásady přístupu k dětem, žákům, studentům s PAS v rámci vzdělávacího procesu
- Pravidla pro rodiče a děti k bezpečnějšímu užívání internetu č. j.: 11 691/2004-24

II. Charakteristika školy

Zřizovatelem školy je Statutární město Pardubice.

V 1.- 9. ročníku základní školy se vzdělává 45 žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Při ZŠ je otevřeno jedna třída mateřské školy, kam dochází deset dětí. Pro zájemce z 1. stupně ZŠ je otevřena školní družina. Třetím rokem je v nabídce i ranní družina. Ve škole funguje školní jídelna. Před několika lety byla vybudována moderní tělocvična. Škola sídlí v dosahu MHD - je snadno dostupná i pro žáky dojíždějící z blízkého okolí. Žáci 1. – 8. ročníku pracují podle Školního vzdělávacího programu KOTVA I. Žáci 9. ročníku pracují podle Školního vzdělávacího programu: KOTVA (dle přílohy LMP). Děti z mateřské školy pracují podle Školního vzdělávacího programu „Dokážu to.“

III. Aktuální stav

Na realizaci preventivního programu se podílí všichni pedagogičtí pracovníci základní školy a mateřské školy. Koordinátorem tohoto programu je metodik prevence spolu s ředitelkou školy.

Prevence je zaměřena na předcházení zneužívání návykových látek včetně kouření a alkoholu, patologické hráčství, týrání a zneužívání dětí a mládeže, rasismus, šikanu, kriminalitu dětí a mládeže a další. Aktivitu vhodně doplňuje sexuální výchova, systematická dopravní výchova, prevence úrazů a osvojování zásad poskytování první pomoci.

Témata prevence (včetně nově vstupujících do popředí – netolismus, sebepoškození, příslušnost k subkulturám, postavení žáka s poruchou PAS v dětském kolektivu ...) učitelé zařazují do různých předmětů - občanské výchovy, přírodopisu, dějepisu, pracovních činností, tělesné výchovy, výtvarné výchovy... Těžištěm pro práci na těchto tématech je předmět Rozvoj osobnosti. Učitelky MŠ uplatňují zásady prevence v práci s dětmi průběžně.

Ve škole je obsazena pozice školního psychologa, který nabízí své služby pedagogům školy jednotlivým žákům i jejich rodičům a pracuje také s celými třídními kolektivy.

Žáci se mohou obracet na školního psychologa přímo nebo prostřednictvím schránky umístěné před jeho pracovnou.

Učitelé vedou žáky ke smysluplnému využívání volného času, orientují je v nabídce zájmových činností i volnočasových aktivit. Seznamují je se zásadami zdravého životního stylu, podporují vývoj zdravého sebevědomí žáků, orientují je v oblasti lidských práv a povinností, pomáhají jim při zvyšování sociálních kompetencí včetně schopnosti požádat v obtížné situaci o pomoc.

Učitelé rovněž usilují o vytváření atmosféry důvěry a otevřenosti ve třídách, sledují klima třídy, vztahy mezi žáky a jejich chování k sobě navzájem. V případě potřeby se obrací na metodika prevence, který může provést orientační sociometrické šetření v dané třídě; v současné době se obvykle za tímto účelem obrací přímo na školní psycholožku, která pracuje ve škole na poloviční úvazek.

Učitelé pečlivě vytipovávají zvláště ohrožené žáky, s nimiž pak (případně i s rodiči) individuálně pracují třídní učitelé, metodik prevence nebo výchovný poradce, popř. přizvaní odborníci z dalších institucí. Včasné podchycení ohroženého žáka zvyšuje pravděpodobnost úspěšnosti případné intervence.

Třídní učitelé pečlivě sledují a evidují absenci žáků. Neomluvenou absenci (popř. nepřiměřeně vysokou omluvenou absenci) ihned projednávají se žákem, s jeho rodiči a hlásí ji metodikovi prevence. Při vyšším počtu hodin neomluvené absence (popř. nepřiměřeně vysoké omluvené absence) postupují, (ve spolupráci s metodikem prevence, vedením školy, oddělením právní ochrany dětí) podle vnitřních směrnic školy.

Přístup pedagogů k žákům je na dobré úrovni, mezi pedagogy panuje vzájemná důvěra a spolupráce. Celý pedagogický sbor se systematicky vzdělává. Pro žáky i děti z mateřské školy jsou pořádány různé akce – výlety, exkurze, soutěže, sportovní akce... Tyto aktivity napomáhají ke zlepšování vztahů mezi žáky navzájem i vztahů mezi učiteli a žáky. Poskytují příležitost nenásilnou formou ovlivňovat sociální normy, názory, žebříček hodnot žáků a dětí žádoucím směrem.

IV. Školní preventivní strategie

Cíl:

- vzdělávání žáků ke zdravému životnímu stylu
- osvojení pozitivního sociálního chování
- posilování integrity osobnosti

Prostředky:

- kontinuální a komplexní program v rámci předmětu Rozvoj osobnosti pro žáky 3.-9. ročníku
- zařazování tematiky prevence sociálně patologických jevů do výuky ostatních předmětů
- interaktivní programy – zážitkové pobyty žáků zaměřené na stmelení kolektivu na základě spolupráce, tolerance, respektu, svobodné zodpovědné volbě, ohleduplnosti k ostatním apod. za účasti odborných lektorů z externích organizací
- programy z nabídek vzdělávacích organizací a dalších institucí zaměřené na zkvalitnění komunikace, nenásilné zvládání konfliktů, odmítání návykových látek, zvyšování zdravého sebevědomí, zvládání úzkosti a stresu apod.
- konzultace se školním psychologem
- konzultace s rodiči
- vzdělávání školního metodika prevence a ostatních pedagogů
- řešení aktuálních problémů ve škole

Na školní strategii se podílejí všichni pedagogové školy, spolupracují se školním metodikem prevence. Ředitelka školy vytváří podmínky pro realizaci.

V. Cíle

Cíle vyplývají ze školní preventivní strategie (a evaluace MPP za rok 2017/2018), jejich nastavení pro jednotlivé cílové skupiny je orientační, naznačuje předpokládané těžiště práce pro tento školní rok, ovšem pověřený pedagog pracuje se skupinou podle vyspělosti jejich členů a aktuální potřeb.

děti z mateřské školy:

- vedení dětí v rámci jejich možností k samostatnosti v sebeobsluze
- posilování schopnosti přizpůsobovat se pravidelnému dennímu režimu
- rozvíjení komunikačních dovedností a schopnosti spolupráce s vrstevníky

žáci 1. – 9. ročníku ZŠ:

- výchova ke zdravému životnímu stylu
- smysluplné využívání volného času
- prevence zneužívání návykových látek se zaměřením především na primární prevenci kouření
- posilování a rozvoj komunikačních dovedností
- spolupráce s vrstevníky
- možné způsoby řešení konfliktů
- rozeznávání rizik, odmítnutí rizikové nabídky
- zvládání problémových situací, možnosti požádání o pomoc

VI. Preventivní tým

Pro školní rok 2019/20 je ustanoven preventivní tým v tomto složení:

ředitelka školy - Mgr. D. Ročková
zástupkyně ředitelky školy – Mgr. B. Šteindlerová
výchovná poradkyně – Mgr. T. Kurková
metodik prevence – Mgr. M. Růžička
školní psycholog – Mgr. J. Pinkasová

Ustanovení preventivního týmu vzešlo z potřeb denní praxe, kdy je třeba, často neodkladně, řešit aktuální situace a z technických důvodů není možné pověřit řešením těchto situací jednoho člověka.

V případě potřeby jsou členové preventivního týmu ostatním pedagogům nápomocni při šetření závažných přestupků vůči školnímu řádu ze strany žáků, jednání s rodiči, institucemi apod.

U problematických caus se na poradě preventivního týmu hledají možné návrhy řešení, které se následně předkládají ostatním pedagogům k projednání.

VII. Spolupráce s rodiči

Rodiče jsou vždy na začátku školního roku prostřednictvím informačního letáku seznamováni se strukturou poradenského systému na škole, školním řádem, podmínkami omlouvání absence, s termíny tradičních akcí a v neposlední řadě s termíny rodičovských schůzek a konzultací pro celý školní rok.

Během školního roku jsou o akcích školy průběžně informováni prostřednictvím týdenních plánů a webových stránek školy.

Rodiče mají možnost konzultovat své problémy se školní psycholožkou Mgr. J. Pinkasovou

VIII. Poradenství

V naší škole je zaveden systém komplexního školního poradenství. Jeho cílem je poskytovat žákům školy, jejich rodičům i všem pedagogickým pracovníkům pomoc v oblasti pedagogicko- psychologického poradenství.

Členy poradenského týmu jsou ředitelka školy, výchovná poradkyně, metodik prevence, školní psycholog, externí psycholog z PPP, zástupce OSPOD.

Všichni pracovníci školy, žáci i jejich rodiče jsou seznamováni s tím, na koho se lze ve škole v případě problému obrátit (informační brožura, webové stránky školy, nástěnka výchovného poradce, týdenní plány)

Výchovný poradce:

- poskytuje kariérové poradenství a informační činnost
- koordinuje tvorbu a kontroluje realizaci Plánu výchovy k volbě povolání
- vyhledává a provádí orientační šetření žáků, kteří vyžadují zvláštní pozornost
- připravuje podmínky pro integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- zprostředkovává nové metody pedagogické diagnostiky a intervence
- poskytuje informace o dalších specializovaných poradenských zařízeních

Školní metodik prevence:

- má přehled o státních i nestátních zařízeních a institucích, zabývajících se pomocí ohroženým dětem a mládeži
- metodicky vede učitele v oblasti prevence
- zajišťuje a předává informace o problematice sociálně-patologických jevů, o nabídkách různých programů
- vyhledává a orientačně šetří žáky s rizikem či projevy sociálně patologického chování
- poskytuje poradenské služby těmto žákům a jejich zákonným zástupcům

Třídní učitelé:

- spolupracují s ostatními poradenskými pracovníky
- zajišťují komunikaci a spolupráci školy a rodiny na základní úrovni
- mají přehled o osobnostních zvláštностech žáků svých tříd a jejich rodinném zázemí
- individuálně pracují se zvláště ohroženými žáky

Interní školní psycholog:

- provádí intervenci u vybraných jedinců s výukovými, výchovnými a jinými problémy; ujímá se žáků, kteří intenzivně narušují výuku, v případě nutnosti pracuje s takovým žákem mimo třídní kolektiv - je tak ochráněn vyučovací proces a vyčleněnému žákovi je zároveň poskytována odborná péče
- pomáhá pedagogickému sboru spoluvytvářet lepší podmínky pro eliminaci nevhodného chování a jednání žáků ZŠ a MŠ
- provádí (dle potřeby) individuální, komunitní nebo skupinovou práci s vybranými žáky; skrze odborný přístup a individuálně volený postup působí na různé stránky

osobnosti vybraného žáka (diagnostická činnost, konzultace, terapeutická práce, poradenství)

- participuje při vedení třídního kolektivu
- kooperuje a podporuje spolupráci třídy a třídního učitele
- vede odborné záznamy
- poskytuje individuální konzultační činnost a psychologické poradenství pedagogům
- poskytuje individuální konzultační činnost a psychologické poradenství zákonným zástupcům žáků školy
- kooperuje v dané problematice s dalšími institucemi (OSPOD, Policie, DDÚ, SVP Pyramida, soudy, dětský psychiatr, apod.)
- kooperuje s odborníky týmu školského pracoviště
- soustavně se sebevzdělává a provádí stáže v jiných zařízeních
- provádí depistážní činnosti ve třídních kolektivech ZPŠ a MŠ
- zajišťuje e-poradnu školy pro žáky a rodiče školy
- vytváří a realizuje v průběhu roku primárně preventivní programy ve všech třídách školy
- schránka důvěry ŠP u dveří pracovny

Školní psycholog - externí spolupracovník:

- poskytuje konzultace přímo ve škole
- konzultace jsou určeny žákům, pedagogům i rodičům
- zprostředkuje případně potřebné odborné vyšetření (psychodiagnostiku)

Zástupce OSPOD - externí spolupracovník:

- zajišťuje spolupráci s jednotlivými úředníky oddělení sociálně právní ochrany

IX. Doporučené postupy v konkrétních situacích

Doporučené postupy vychází z dosavadních zkušeností školy a z konzultací s odborníky.

O šetřených událostech sepište stručným záznam a předejte ho metodikovi prevence, který jej uloží do své agendy.

V záznamu uveďte jméno žáka, datum šetření události a zjištěné okolnosti (kupř. místo a čas nálezů omamné látky, konzumace tabákového výrobku apod.).

V případě manipulace s tabákovými výrobky by měl záznam obsahovat vyjádření žáka ohledně jejich zdroje.

V případě manipulace s alkoholem a ostatními OPL (omamnými a psychotropními látkami) by mělo vyjádření žáka ohledně zdroje být doplněno podpisem žáka, popř. poznámkou, že podpis záznamu omítá.

V souladu se zákonem č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek je v prostorách školy zakázáno používání elektronických cigaret a jakýchkoli potravinářských výrobků a hraček napodobujících tvar a vzhled tabákových výrobků nebo kuřáckých pomůcek.

Konzumace tabákových výrobků ve škole

1. Je-li žák přistižen při konzumaci tabákových výrobků v prostorách školy nebo v době školního vyučování, popř. v rámci akcí pořádaných školou (dále – při aktivitách školy), je prvořadě zabránit další konzumaci.
2. Tabákový výrobek žákovi odebrat.
3. Sepsat stručný záznam s vyjádřením žáka – především odkud, resp. od koho získal tabákový výrobek.
4. Informovat zákonného zástupce.
5. V závažných případech informovat OSPOD.
6. Vyvodit sankce stanovené školním řádem.

Konzumace alkoholu

1. Alkohol žákovi odebrat a zajistit, aby nebylo možné v konzumaci pokračovat.
2. Podle závažnosti momentálního stavu žáka, posoudit, zda mu hrozí nebezpečí.
3. V případě ohrožení na životě a zdraví zajistit nezbytnou pomoc a přivolat lékařskou službu.
4. Existuje-li podezření, že alkohol obsahuje i jiné příměsi, předat tekutinu přivolanému lékaři.
5. V případě, že nehrozí akutní nebezpečí sepsat stručný záznam s vyjádřením žáka - především odkud, resp. od koho získal alkohol. Informovat zákonného zástupce a vyzvat jej, aby si žáka vyzvedl pro zdravotní nezpůsobilost k pobytu ve škole (není-li žák schopen pokračovat ve vyučování.).
6. Není-li zákonný zástupce dostupný, vyrozumět OSPOD.
7. V závažných případech (s ohledem na věk, chování žáka, opakované jednání) informovat OSPOD i po bezproblémovém kontaktování zákonného zástupce.
8. V případě zájmu uživatele, resp. jeho zákonných zástupců poskytnout informace o možnostech odborné pomoci.
9. Vyvodit sankce stanovené školním řádem.

V případě **podezření na intoxikaci** alkoholem:

1. Provést orientační smyslovou zkoušku.
2. Při pozitivní výsledku postupovat dle výše uvedených kroků od bodu 2.

Nález alkoholu

Nález alkoholu v prostorách školy

1. Nalezenou tekutinu žádným způsobem netestovat ke zjištění chemického složení.
2. Uvédomit vedení školy.
3. Uložit tekutinu u vedení školy (pro případ usvědčujícího důkazu).
4. Sepsat stručný záznam (datum, místo, čas nálezu, popř. další okolnosti).

Zadržení alkoholu u žáka

1. Zabavenou tekutinu žádným způsobem netestovat ke zjištění chemického složení.
2. Uvédomit vedení školy.
3. Uložit tekutinu u vedení školy.
4. Rozhovor se žákem za přítomnosti ŘŠ nebo ZŘŠ + pořízení záznamu s vyjádřením žáka a jeho podpisem. Pokud žák odmítá zápis podepsat – uvést tuto skutečnost do zápisu.
5. Vyrozumět zákonného zástupce.
6. V závažných případech vyrozumět OSPOD.
7. Vывodit sankce.

Konzumace OPL

1. Zabránit další konzumaci - OPL žákovi odebrat a zajistit, aby nebylo možné v konzumaci pokračovat.
2. Podle závažnosti momentálního stavu žáka, posoudit, zda mu hrozí nebezpečí.
3. V případě **ohrožení na životě a zdraví** zajistit nezbytnou pomoc a přivolat lékařskou službu.
4. Byla-li zajištěna látka, kterou se žák intoxikoval, předat látku přivolanému lékaři.
5. V případě, že **nehrozí akutní nebezpečí** sepsat stručný záznam s vyjádřením žáka (především odkud, resp. od koho získal OPL).
6. Informovat zákonného zástupce a vyzvat jej, aby si žáka vyzvedl pro zdravotní nezpůsobilost k pobytu ve škole. (Není-li žák schopen pokračovat ve vyučování) Není-li zákonný zástupce dostupný, vyrozumět OSPOD a vyžádat si pomoc.
7. V každém případě informovat OSPOD.
8. V případě zájmu uživatele, resp. jeho zákonných zástupců poskytnout informace o možnostech odborné pomoci.
9. Vывodit sankce stanovené školním řádem (rozlišovat konzumenta a distributora).

V případě **podezření na intoxikaci OPL**:

1. Provést orientační smyslovou zkoušku
2. Při pozitivní výsledku postupovat dle výše uvedených kroků od bodu 2.

Nález OPL

Nález látky (považované za omamnou nebo psychotropní) v prostorách školy:

1. Nalezenou látku žádným způsobem netestovat ke zjištění chemického složení.
2. Za přítomnosti dalšího pracovníka školy uložit látku do obálky, zaznamenat datum, čas a místo nálezu. Přelepit obálku, přelep opatřit razítkem školy, podpisem „pečetícího“ zaměstnance a uložit u vedení školy (nejlépe do školního trezoru).
3. Vyrozumět Policii ČR.

Zadržení látky (považované za omamnou nebo psychotropní) u žáka

1. Zabavenou látku žádným způsobem netestovat ke zjištění chemického složení.
2. Sepsat stručný záznam s vyjádřením žáka a nechat jej žáka podepsat.
3. Rozhovoru se žákem je přítomen ŘŠ nebo ZŘŠ.
4. Zabavenou látku uložit u vedení školy.
5. Vyrozumět Policii ČR.
6. Vyrozumět zákonného zástupce.
7. Vyrozumět OSPOD.

Distribuce OPL

1. Při podezření na distribuci OPL vyrozumět Policii ČR.
2. Vyrozumět zákonného zástupce.
3. Vyrozumět OSPOD.

Podezření na držení OPL

1. Izolovat žáka od ostatních, do příjezdu PČR jej mít pod dohledem. V žádném případě neprovádět osobní prohlídku nebo prohlídku věcí!
2. Vyrozumět Policii ČR.
3. Informovat zákonného zástupce.
4. Vyrozumět OSPOD.

Nahlášení krádeže žákem

1. Pořídit záznam na základě výpovědi poškozeného.
2. Ohlásit na PČR, nebo poučit žáka (zákonného zástupce), že má tuto možnost.
3. Je-li znám pachatel, nahlásit na OSPOD, současně věc předat PČR.

Škoda na majetku školy způsobená žákem úmyslně nebo z nedbalosti

1. Pořídit záznam o vzniku škody.
2. Je-li znám viník, vymáhat náhradu po jeho zákonném zástupci.
3. Nedojde-li k dohodě mezi zákonným zástupcem viníka a školou, vymáhat náhradu škody soudní cestou.

Podezření na domácí násilí

1. Úlohou učitele není domácí násilí „diagnostikovat“ ani intervenovat v rodině!
2. Při důvodném podezření na týrání platí oznamovací povinnost.
3. V ostatních případech bude konkrétní postup volen po projednání v preventivním týmu.

X. Program proti šikaně

MP MŠMT ČR k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č. j. 22 294/2013-1.

Program prevence proti šikaně jako součást minimálně preventivního programu je zaměřen na prevenci šikanování žáků v naší škole, případně v rámci akcí školy.

Šikanou rozumíme chování, které má za účel ublížit jinému člověku (popř. skupině osob), ohrožit jej nebo ho zastrašovat.

Zahrnuje širokou škálu projevů od okázalé nevšímavosti přes urážky, pomluvy, manipulaci, útoky prostřednictvím ICT technologií, poškozování věcí, až po nejrůznější formy fyzického napadení.

Z hlediska trestního zákona mohou tyto projevy naplňovat skutkovou podstatu následujících trestných činů (popř. provinění): vydírání - § 235, omezování osobní svobody – § 213, útisku – § 235, ublížení na zdraví - § 221-224, loupeže - § 234, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci - § 197a, poškozování cizí věci - § 257, znásilnění - § 241, kuplířství - § 204 apod.

Útok je zpravidla veden vůči takovému člověku, který se z nějakého důvodu **neumí** nebo nemůže **bránit**.

Útočník **má převahu** (fyzickou, početní, mentální...).

Útoky se zpravidla dějí **opakovaně** (není podmínkou).

Za šikanu **nepovažujeme konfrontaci rovnocenných** soupeřů, ani **teasing** (škádlení) – kde se protěžsky vzájemně „provokují“ a „hecuji“, ale v zásadě vnímají obě strany interakci jako příjemnou.

Šikanování je **závislým chováním**, závislostí na šikanování trpí agresori, ale často i oběti šikany. Negativní důsledky nesou i svědkové šikanování, proto se hovoří o **nemoci celého kolektivu**.

Šikana může být vedena mnoha směry z hlediska tohoto materiálu se zabýváme šikanou ve směru: **žák-žák**.

Stádia šikanování (dle M. Koláře¹)

1. stádium: zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, sprádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

2. stádium: fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity - například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

3. stádium (klíčový moment): vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro“. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich obětmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

1-KOLÁŘ M., přístup z: <http://www.agatinsvet.cz/stadia-sikanovani.html>

4. stádium: většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

5. stádium: totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Varovná místa šikany (dle PaedDr. Martínka ²)

Byl prováděn výzkum, který ukázal pořadí míst prováděné šikany.

1. **třída** – teritorium dodává pocit bezpečí, nejohroženější jsou super tiché třídy!
2. **WC**
3. šatna
4. tělocvična
5. jídelna
6. **pokoje na horách a výletech** (nejčastěji **mezi 1. - 3. hodinou ranní**)
7. skrytá místa ve škole (sklep, půda)
8. ostatní místa patřící škole (zahradka, dílny, pozemky)

Varovné signály šikany (PaedDr. Martínek ³)

- žák nechce chodit do školy (i když dřív chodil rád)
- straní se kolektivu
- vyhledává přítomnost učitele
- čeká na příchod učitele (na chodbě před třídou)
- má poničené věci
- neustále potřebuje peníze
- často ztrácí věci
- vyhledává záchranný objekt
- je nápadný náhlými zvraty v chování
- nechce chodit na tělocvik (má modřiny)
- nechodí ven
- chodí za mladšími dětmi – agrese
- často chodí na WC
- vyšle náhlý prosebný pohled
- somatizuje (neurózy, poruchy řeči, pomočování, noční děsy)
- dopouští se záškoláctví

V rámci prevence šikanování usiluje škola o vytvoření bezpečného prostředí, atmosféry důvěry, tolerance a respektování limitů.

Pravidla chování jsou jednoznačně stanovena školním řádem, z něhož vychází i třídní pravidla, která žáci vyvozují společně se svými třídními učiteli.

Pedagogové se systematicky vzdělávají v mnoha směrech, aby dokázali řešit často velmi náročné situace vyplývající z pedagogické praxe a měli nástroje pro odhalování a řešení šikany.

V rámci specifické prevence funguje dlouhodobě spolupráce s Městskou policií v Pardubicích (Oddělení prevence kriminality a dopravní výchovy), žáci jsou prostřednictvím besed, popř. komponovaných pořadů seznamováni s negativními důsledky šikánování (pro oběti, ale i agresory a svědky) a s možnostmi obrany.

Škola vlastními silami může řešit maximálně první dvě stadia šikany.

Doporučená strategie vyšetřování počáteční šikany (Kolář 2005⁴):

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikánování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

Všichni zaměstnanci školy monitorují situaci mezi žáky, pokud si povšimnou některých varovných signálů šikany, informují o tom třídního učitele, ten v případě potřeby, konzultuje situaci s metodikem prevence, výchovnou poradkyní, zástupkyní ředitelky školy, s ředitelkou školy, školním psychologem, popř. dalšími kolegy a učiní opatření. Třídní učitelé, kteří mají zájem o orientační sociometrii, se domluví s metodikem prevence nebo výchovným poradcem, nejlépe pak přímo se školním psychologem (ŠP). ŠP má možnost provést i jinou diagnostiku třídních kolektivů nebo jednotlivců.

Pokud jsou přijatá opatření neúčinná, zahájí třídní učitel při řešení problému intenzivní a systematickou spolupráci s ŠP, případně poradenským pracovištěm školy.

ŠP vyslechne zakázku (eventuálně ji s třídním učitelem vytvoří) a začne mapovat danou situaci, odhalovat příčiny problémů a diagnostikovat je, hledat nové cesty k nápravě. Volí konkrétní doporučení, postupy a strategie tak, aby vedly k nápravě co nejrychleji (nebo alespoň bránily prohlubování daného problému). Hledá optimální řešení, které zároveň minimalizuje případná rizika.

ŠP má právo odmítnout zakázku školy, popř. předat problém k dalšímu řešení jiné osobě. (Případný střet zájmů, nemožnost zachovat nestrannost a nezaujatost ŠP, nedostatek vlastních nástrojů k řešení problému atp.)

4-V podmínkách naší školy vyhovuje lépe, než Kolář 2011

Přesné sociometrické měření nabízí také Pedagogicko psychologická poradna v Pardubicích (466 410 327 – kancelář, **603 905 945** – PaedDr. Jiří Knoll – ředitel PPP, krajský koordinátor prevence sociálně patologických jevů).

V případě **opakovaného výskytu** šikanování v jeho zárodečné podobě (ostrakizování), které škola již řešila vlastními prostředky, ale nadále dochází k recidivě – kontaktujeme **PPP** – lze domluvit **intervenci v třídním kolektivu** (cca tři setkání), popř. šetření a **terapii agresivního jedince** v PPP (pouze za souhlasu rodičů).

V případech počínající šikany nabízí spolupráci rovněž **PPP Ústí nad Orlicí – PhDr. Petra Novotná – 465 521 296** (vícestupňový program s třídním kolektivem, kde jsou vztahy výrazně narušeny)

Pokud přijatá opatření nevedou k odstranění nežádoucího chování, kontaktujeme Oddělení sociálně právní ochrany dítěte v Pardubicích (**OSPOD**) – kontaktní osobou je **Bc. Dana Hnízdová: 466 859 635**

Řešení pokročilé šikany (dle MP MŠMT⁵):

Od třetího stadia se škola nepokouší řešit šikanování vlastními silami, neboť řešení vyžaduje specifické postupy. Uplatňuje se metoda vnějšího nátlaku prostřednictvím policie, OSPODu, popř. soudu...

Základní krizový scénář pro výbuch pokročilé šikany – Poplachový plán pro tzv. školní lynčování (Kolář, 2011)**A. První (alarmující) kroky pomoci:**

1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany;
2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí.

B. Příprava podmínek pro vyšetřování:

3. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy;
4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi;
5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře);
6. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům.

C. Vyšetřování:

7. rozhovor s obětí a informátory;
8. nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků;
9. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky;
10. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi).

D. Léčba:

11. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

Veškeré podněty policii je třeba hlásit na číslo **158**, operační důstojník rozhodne, komu věc předá k šetření.

Pracovník, který podá podnět na policii o tom učiní krátký záznam (datum, hodina, předmět jednání) a předá jej metodikovi prevence.

Doporučení pro rodiče

Poznám na svém dítěti, že by mohlo mít problémy se šikanou? Co mám v takovém případě udělat?

Ne ve všech dětských kolektivech probíhá šikana, na druhou stranu není instituce, která by mohla s jistotou zaručit, že taková situace nemůže nastat.

Zkušenost se šikanou zpravidla u dítěte vede ke změnám v chování, vnímavý rodič si těchto změn může povšimnout jako jeden z prvních.

Všímejte si těchto projevů chování:

- Za dítětem nechodí domů žádní kamarádi ani spolužáci.
- Nemá žádného kamaráda, se kterým by chodilo ven, trávil volný čas, bylo v kontaktu telefonem apod.
- Nechodí na návštěvu k jiným dětem.
- Projevuje nechuť odejít ráno do školy (zvláště, když dříve docházelo do školy rádo).
- Odkládá odchod do školy, projevuje neklid, hledá záminky vyhnout se školní docházce.
- Žádá o dovoz a odvoz autem, střídá různé trasy cesty do školy (vyhýbá se té nejkratší).
- Ze školy se vrací často hladové (agresori mu berou svačinu, popř. peníze).
- Ze školy se vrací nápadně neupravené, špinavé, odřené... (důvody obvykle nedokáže uspokojivě vysvětlit).
- Nezvykle často hlásí ztrátu nebo poškození osobních věcí.
- Často žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody.
- Krade doma peníze, popř. odnáší různé věci.
- Bývá smutné či apatické, odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Nemá chuť k jídlu (ačkoli dříve jedlo dobře).
- Špatně usíná, spí neklidně, křičí ze spaní.
- Ztrácí zájem o učení, je nesoustředěné (ačkoli dříve zvládalo učení bez problémů).
- Objevují se náhlé výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, popř. projevuje zlobu vůči rodičům nebo jiné blízké osobě.
- Stěžuje si na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, popř. ráno zvrací, má průjem, snaží se zůstat doma.
- Dodatečně žádá o omluvenku (např. nedostavilo se na odpolední vyučování).
- Zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Je nezvykle často regulérně nemocné.

Jestliže pozorujete některé z výše uvedených příznaků, naslouchejte svému dítěti, projeďte mu svou podporu a důvěru. Dohodněte se s ním na dalších krocích.

Kontaktujte třídního učitele, popř. metodika prevence nebo ředitelku školy.

Šikana zaměřená na dospělého

Šikana ze strany žáků vůči dospělému je specifická tím, že strana s nižším statusem usiluje o narušení jasně definovaných rolí a napadá stranu s vyšší formální autoritou.

Tato forma šikany nesmí být považována za individuální záležitost konkrétního dospělého, ale je vnímána jako celostní problém, jehož řešení vyžaduje zapojení všech členů školy.

Šikanou může trpět i vysoce zkušený, osobnostně zralý a profesně plně kompetentní dospělý, nelze ji tedy považovat za osobnostní, či profesní selhání.

Vedení školy opakovaně deklaruje postoj, který preferuje řešení problému před případným bagatelizováním. Zaměstnanci školy jsou vedeni k otevřené komunikaci. V případě potřeby využijí možnosti intervizních setkání, kontaktují školního psychologa, metodika prevence, výchovného poradce nebo přímo vedení školy. Ředitelka školy přijme opatření, popř. svolá preventivní tým, jenž k projednávání záležitosti zaujme stanovisko, které následně předloží ostatním zaměstnancům školy.

Bezprostřední ohrožení dospělého

V případě bezprostředního ohrožení dospělého žákem (resp. žáky) si zajistí dospělý bezpečí tím, že opustí prostor ohrožení, přivolá pomoc, požádá o spolupráci další dospělý pro zajištění dohledu, případně izolaci agresora. Dále informuje vedení školy (případně některého z dalších členů preventivního týmu), které po vyhodnocení situace koordinuje následující kroky.

XI. Problematika PAS

Všichni pedagogičtí zaměstnanci školy jsou obeznámeni s problematikou PAS. Pro žáky s PAS připravují třídní učitelé ve spolupráci s poradenským zařízením a školní psycholožkou individuální plány zohledňující specifika pro práci s konkrétním žákem, s nimiž následně seznámí učitele ostatních předmětů, asistenty pedagoga, popř. učitelku ve školní družině.

XII. Aktivity – časový harmonogram, garant

Třídní učitelé při první rodičovské schůzce seznámí přítomné s preventivním programem školy. Připomenou význam kvalitně tráveného volného času dětí a nabídnou rodičům přehled zájmových činností ve škole i volnočasových aktivit mimo ni. Připomenou rodičům pravidla omlouvání absence, nabídku konzultací výchovných, výukových či jiných problémů v rámci poradenského systému školy jak pro rodiče, tak pro děti. Rovněž připomenou pravidla bezpečného používání internetu.

Upozorní rodiče na možnost konzultovat školního psychologa a seznámí je s režimem konzultací.

termín:	podzim
zodpovídá:	tř. učitelé
cílová skupina:	všichni žáci a jejich rodiče

Podle možností budou zajištěny besedy s příslušníky Městské policie Pardubice na téma prevence sociálně patologických jevů dle vyspělosti žáků daného ročníku a aktuální zakázky třídního učitele.

termín:	říjen - červen
zodpovídá:	M. Růžička
cílová skupina:	žáci 5. – 9. ročníku

Podle možností budou zajištěny besedy s příslušníky Městské policie Pardubice na téma prevence sociálně patologických jevů dle vyspělosti žáků daného ročníku a aktuální zakázky třídního učitele

termín:	říjen - červen
zodpovídá:	M. Růžička
cílová skupina:	žáci 6. – 9. ročníku

Podle možnosti bude pro žáky 9. roč. (popř. 7.) zajištěna návštěva soudního projednávání vhodného případu.

termín:	květen – červen
zodpovídá:	M. Růžička
cílová skupina:	žáci 9., popř. 7. ročníku

Učitelky z mateřské školy budou seznamovat děti se základy osobní hygieny, hygieny stravování, se základy zdravého způsobu života – cvičení, otužování, pobyt v přírodě.

termín:	září – červen
zodpovídá:	S. Hubníková
cílová skupina:	děti MŠ

Pro žáky 9. ročníku a jejich rodiče bude uspořádáno setkání s výchovným poradcem -profesní orientace, pomoc u administrativních záležitostí, časový harmonogram.

termín:	říjen – listopad
zodpovídá:	T. Kurková
cílová skupina:	žáci 9.roč. a jejich zákonní zástupci

Pro žáky 8. + 9. ročníku (po dohodě i pro jejich rodiče) bude uspořádány besedy se zástupci odborných učilišť, návštěvy dnů otevřených dveří ve vybraných učilištích, úřadu práce apod.

termín:	listopad-březen
zodpovídá:	T. Kurková
cílová skupina:	Žáci 8. +9. roč. (případně zákonní zástupci)

Žáci 5.-9. ročníku absolvují výcvik a soutěž v dopravní výchově včetně jízdy na dětském dopravním hřišti (dodržování pravidel, odpovědnost za sebe samého i vůči ostatním)

termín:	duben
zodpovídá:	M. Růžička
cílová skupina:	žáci 5. až 9. ročníku

Pro žáky školy budou připraveny různé sportovní soutěže, které mají žákům pomoci chápat nutnost respektování pravidel (soutěž ve stolním tenisu, florbalu, jízda zručnosti).

termín:	listopad – červen
zodpovídá:	M. Růžička
cílová skupina:	žáci 4. až 9. ročníku

XIII. Kontakty

Dětská psychiatrická ambulance

MUDr. Čáková: 466 611 422

ordinace@dpap.cz

sestra@dpap.sz

U Husova sboru 2012

530 02 Pardubice

Dar Centrum pro dítě a rodinu

466 260 711, 466 414 012

Mgr. Eva Mikulášková 773 449 992

Bělehradská 530 09 Pardubice

Pedagogicko-psychologická **poradna** Pardubice

PaedDr. Bc. Jiří **Knoll: 603 905 945**, 466 410 327, 466 410 328

poradna@ppp-pardubice.cz

Sukova třída 1260

530 02 Pardubice

Pedagogicko-psychologická **poradna** Ústí nad Orlicí

PhDr. Petra Novotná: **465 521 296**, 776 611 695

info@pppuo.cz

Královéhradecká 513

562 00 Ústí nad Orlicí

Poradna pro rodinu Pardubického kraje

466 263 080

rod.por.pce@quick.cz

www.rmporadna.cz

Mozartova 409

530 09 Pardubice

Magistrát města Pardubice - **Odbor** sociálních věcí

Oddělení sociálních služeb a prevence

terénní pracovník - Bc. Branislav Štefanča: 466 859 768

branislav.stefanca@mmp.cz

nám. Republiky 12

530 21 Pardubice

Magistrát města Pardubice - Odbor sociálních věcí

oddělení sociálně právní ochrany dětí - **OSPOD**

kontaktní osoba pro naši školu – **kurátor** pro mládež

Bc. Dana Hnízdová: **466 859 632, 466 859 635**

dana.hnizdova@mmp.cz

U Divadla 828
530 21 Pardubice

Poradenství pro rodiče v oblasti vyřizování sociálních dávek (možno domluvit i na půdě školy)

Bc. Polednová Nela: 466859629
nela.polednova@mmp.cz

Městská policie Pardubice

oddělení prevence kriminality a dopravní výchovy
Pernerova 443
530 02 Pardubice

besedy: **Mgr. Blanka Holešovská: 731 681 537, 466 859 228,**

oddeleni.prevence@mppardubice.cz

dopravní výchova: **Alexandr Hylmar: 604 161 262**
ahylmar@centrum.cz

Policie ČR, krajské ředitelství- oddělení tisku a prevence, 974 561 202

paní Jana Drtinová:, **601 313 969**

jana.drtinova@pcr.cz

vedoucí Ing. Markéta Janovská: 725 954 854

Na Spravedlnosti 2516
530 48 Pardubice

Oblastní charita Pardubice

Rodinné centrum **Holoubek**

Mgr. M. Tyčková: 775 296 845

Sanace rodiny

Mgr. Karolína Šilarová: 777 296 826

Speciálně pedagogické centrum při Speciálních školách a speciálních školských zařízeních Svítání, o.p.s.

Mgr. Petra **Macasová: 466 049 917, 466 049 918**

hanzlikova@svitani.cz

Komenského 432
530 03 Pardubice

SVP Pyramida

466 680 338, 723 134 604

svp_pyramida@volny.cz

Sokolovská 146
533 54 Rybitví

Nemocnice Pardubice – poradna pro léčbu návykových chorob

466 016 621

Kyjevská 44

532 03 Pardubice

Krajská hygienická stanice Pardubického kraje se sídlem v Pardubicích

Bc. Jana Nedbalová: 466 052 336, 602 730 249

podpora.zdravi@khspce.cz

jana.nedbalova@khspce.cz

U Divadla 828

530 02 Pardubice

Poradna pro odvykání kouření (v areálu Pardubické krajské nemocnice, a.s. provozuje Zdravotní ústav se sídlem v Pardubicích)

Bc. Jana Nedbalová: 725 561 753, 737 804 942

Koordinátor pro řešení otázek národnostních menšin (Krajský úřad Pardubického kraje)

Mgr. Jelínková: 466 026 276

www.pardubickykraj.cz

Komenského nám. 125

532 11 Pardubice

Protidrogový koordinátor (Krajský úřad Pardubického kraje)

Mgr. Honuta: 466 026 440

www.pardubickykraj.cz

Komenského nám. 125

532 11 Pardubice

Úřad práce

Mgr. Tatiána Krejčíková (poradce pro volbu povolání): 950 144 323

tatana.krejcikova@pa.mpsv.cz

www.portal.mpsv.cz/pa_info

Boženy Vikové-Kunětické 2011

530 02 Pardubice

MĚSTSKÝ ÚŘAD CHRUDIM

ODBOR SOCIÁLNÍCH VĚCÍ A ZDRAVOTNICTVÍ

kurátor pro mládež

Bc. Jan Dobšíček: 469 657 563

Program zpracoval:

Mgr. M. Růžička
metodik prevence

V Pardubicích dne 1. 9. 2019

Mgr. D. Ročková
ředitelka školy